Paloja Kouvolan seurakunnan perustamisesta ja vaiheista

”Sitten kuin pastori Vilho Vuorela on muuttanut pois seurakunnasta astuen Kalvolan kirkkoherran virkaan, on seurakunnan vt. kirkkoherraksi tullut pastori Armas Aarnio ja astuu hän sääntöjen mukaan johtokuntaan. Kun Kouvolasta nyt on tullut itsenäinen seurakunta, jolle on valittu kirkkoneuvosto, vapautuu rukoushuoneyhdistyksen johtokunta toimimasta epävirallisena kirkkoneuvostona”, kirjattiin Kouvolan Luterilaisen Rukoushuoneyhdistyksen johtokunnan pöytäkirjaan 9. tammikuuta 1922.

Samassa pöytäkirjassa johtokunta kehottaa kiinnittämään huomiota siihen, että ruvettaisiin ajoissa keräämään aineksia historian laatimiseksi seurakunta-asiain kehittymisestä Kouvolassa, jossa asiassa on tehty paljon uhrautuvaa ja muistelemisen arvoista työtä.[1]

Tätä Kouvolan seurakunnan ensimmäisen kirkkoneuvoston kehotusta kunnioittaen olen kirjoittanut nämä ”palat” lähinnä Kouvolan seurakunnan vanhemmasta historiasta. Uudemman osan jätän nuorempien haltuun – vaikka ”jotakin ehkä tietäisin, olinhan siellä minäkin”.

Sakke Viinikainen

Rautatiensaarnaajat

Kun Kouvolasta tuli vuonna 1889 risteysasema, se liitettiin niiden asemien listalle, joilla Rautatiehallituksen omat papit kiersivät pitämässä jumalanpalveluksia. Ensimmäinen Kouvolassa käynyt rautatiensaarnaaja oli Viipurin piirin pastori Johan Ahlman[2], joka toukokuussa 1889 piti jumalanpalveluksen uutuuttaan hohtavan asemarakennuksen odotushuoneessa. Aseman viereen valmistui pian myös yömajarakennus, jonne jumalanpalveluksien pito sen jälkeen siirtyi. Niitä oli vain muutaman kuukauden välein, sillä pastorin piiriin kuuluivat kaikki Terijoen ja Kouvolan väliset sekä Savon radan asemat.

Henkilökohtaisesti Ahlman kävi Kouvolassa vain kerran tai pari, sillä jo tammikuussa 1890 Viipurin piirin rautatiensaarnaajaksi vaihtui 29-vuotias pastori Frans Evert Richter [3], joka asettui asumaankin Kouvolaan. Asemakylässä innostuttiin. Asukkaat odottivat, että Richteristä tulee ”kotikylän” hengellinen johtaja, joka pitää siellä hartaustilaisuuksia myös ”virallisen” listan ulkopuolella. Toiveet romahtivat. Richterin mielenkiinto suuntautui vapaa-ajalla aivan muihin asioihin. ”Pastori oli – sanoisinko – eksynyt väärälle uralle ollen taipumuksiltaan paremminkin kanatarhuri ja pikakirjuri kuin sielunhoitaja”, kirjoitti ylijunailija Juho Anttila happamasti vuonna 1929 Kouvolan Sanomissa olleessa seurakunnan vaiheita käsittelevässä katsauksessaan.[4] Kanatarhuri ja pikakirjuri viittasivat Richterin kahteen intohimoiseen harrastukseen, jotka täyttivät hänen vapaa-aikansa. Hän hoiti kanatarhaa ja luennoi kanojen hoidosta sekä uppoutui pikakirjoitukseen, josta hän järjesti kurssejakin Kotkassa ja Haminassa.[5]

---

[1] Kouvolan Sanomat 12.1.1922
[2] Talvi, Veikko, Kouvolan historia II; s. 212
[3] Kouvolan Sanomat 4.7.1929
[4] Kouvolan Sanomat 4.7.1929
[5] Etelä-Suomi 17.2.1903

Rautatiensaarnaaja Richteristä Kouvolan hengellinen elämä ei siis paljon kostunut. Ei liioin hänen seuraajastaan Onni Ronimuksesta, joka valittiin Viipurin piirin saarnaajaksi vuonna 1905. Ronimus asui Viipurissa ja piti jumalanpalveluksia Kouvolassa vielä harvemmin kuin Richter. Tutummaksi saarnamieheksi tuli hänen lukkarinsa, viipurilainen opettaja Juho Valve, joka tuurasi Ronimusta myös saarnamiehenä tämän ollessa estynyt. Vuonna 1912 tehtiin päätös rautatiensaarnaajien virkojen lakkauttamisesta, eikä nimityksiä tehty sen jälkeen. Ronimus, kuten kaikki muutkin jo viroissaan olleet saarnaajat saivat palvella vuoteen 1922 asti, jolloin kaikki virat lakkautettiin.

Jumalanpalvelukset vakiintuvat

Rautatiensaarnaajaansa pettyneet kouvolalaiset kääntyivät syksyllä 1896 Valkealan papiston puoleen, josko nämä ryhtyisivät pitämään jumalanpalveluksia myös Kouvolassa. Sieltä näytettiinkin vihreätä valoa, mutta ehtona oli matkakustannusten korvaaminen 250 markalla vuosittain. Se ei sinänsä ollut paljon, mutta ”luontaisetuihin” tottuneet rautatieläiset kääntyivät siinäkin työnantajansa puoleen. ”On pyydetty Valkealan papistoa pitämään Kouvolassa jumalanpalveluksia. Asiasta heidän kanssaan keskustelussa kävi ilmi, että matkakustannusten korvaamiseksi olisi saatava 250 markkaa vuosittain ja siitä palkkiosta papit pitäisivät jumalanpalveluksia kahdesti kuukaudessa. Koska tuon summan kokoaminen meikäläisten kesken monista syistä käy mahdottomaksi, niin rohkenemme anoa 250 mk:n suuruista apua”, lukee tammikuussa 1897 Rautatiehallitukselle lähetetyssä kirjeessä.[6]

Anomus meni läpi, ja keväällä 1897 Valkealan papit alkoivat pitää jumalanpalveluksia Kouvolan asemalla joka toinen viikko. He saarnasivat myös ruotsiksi, mikä kertoo säätyläisten suuresta vaikutusvallasta, sillä Kouvolassa heidän määränsä ei ollut suuri. Ruotsinkielisiä sanankuulijoita saapui kuitenkin myös Kuusankoskelta, josta pääsi Kouvolaan kätevästi junalla. Koska pastori vapautui vasta Valkealan kirkossa pidetyn palveluksen jälkeen, alkoi jumalanpalvelus Kouvolassa illalla kello viisi. Sen jälkeen hän hoiti kaste- ja vihkitoimitukset, mikäli tarvetta oli.

”Lukkarit ja suntiot”

Rautatiensaarnaajalla oli, kuten edellä kerrottiin, mukanaan oma lukkari. Valkealan pappien lukkarina toimi Rautatieläisten koulun johtajaopettaja Karl Kettunen. Hän raahasi asemalle harmoninkin. Siitä on todisteena Haminan Sanomissa ollut uutinen joululahjasta, jonka Kouvolan rautatieläiset antoivat Kettuselle jouluna 1899 ”kiitollisena siitä, että hän oli parin vuoden kuluessa harmoonin soitolla johtanut virren veisuuta asemalla säännöllisesti pidettävissä jumalanpalveluksissa”.[7]

1900-luvun alussa Valkealan pappien pitämät jumalanpalvelukset siirrettiin Aseman koululle, joksi Rautatieläisten koulua yleisesti sanottiin. Kettunen hoiti edelleen lukkarin ja myös suntion tehtävät – siirteli pulpetit syrjään, asetteli tuolit, varasi liinat, pyyhkeet ja kasteveden ynnä muut tarvittavat työkötarpeet. Tilaisuuden jälkeen paikat piti tietysti järjestää takaisin koulukuntoon. Kettunen hoiteli

[6] Haminan Sanomat 30.1.1897
[7] Haminan Sanomat 23.12.1899

näitä ”Kouvolan ensimmäisen” lukkari-suntion tehtäviä toistakymmentä vuotta, aluksi ilman korvausta. ”Jonkunlainen siveellinen vaatimus on vetänyt minua tähän toimeen”, hän perusteli anoessaan myöhemmin lukkarin tehtävästä samanlaista korvausta, jota rautatiehallitus maksoi rautatiensaarnaajan lukkarillekin. Kettusen jälkeen Valkealan pappien lukkarina toimi pitkään Kouvolan kylän koulun opettaja Adam Koskenniemi.[8]

Kouvolan Suomalainen Yhteiskoulu kirkkona

Vuonna 1903 Kouvolassa aloitti toimintansa Kouvolan Suomalainen Yhteiskoulu, joka oli toinen maaseudulle perustettu oppikoulu Suomessa. Se aloitti toimintansa useassa eri pisteessä; Aseman koululla, Rautatieläisten Seuratalolla ja jopa Kouvolan Hotellissa. Lukuvuodeksi 1905-1906 se sai käyttöönsä rautatielääkäri Anton Landzettin perikunnalta vuokratun talon, joka oli nykyisen Tuulensuojan vieressä. Seuraavana syksynä 1906 valmistui oma koulurakennus, joka oli nykyistä pääkirjastoa vastapäätä olevalla tontilla.

Syksyllä 1913 yhteiskoulun uskonnonopettaja, pastori Ruben Kalliala alkoi pitää koulun juhlasalissa jumalanpalveluksia niinä pyhinä, kun niitä ei ollut Aseman koululla. Ne oli tarkoitettu etupäässä yhteiskoulun oppilaille, mutta niihin olivat kaikki muutkin tervetulleita, joten Kouvolassa oli nyt mahdollisuus osallistua jumalanpalvelukseen lähes joka viikko. Kalliala siirtyi syksyllä 1918 Inkeroisiin Kymenlaakson kansanopiston johtajaksi,[9] mutta yhteiskoululla pidetyt jumalanpalvelukset eivät siihen päättyneet. Uusi uskonnonopettaja, Valkealan kirkkoherran apulaiseksi samaan aikaan määrätty Vilho Vuorela alkoi pitää niitä siellä joka pyhä. Samalla päättyivät jumalanpalvelukset Aseman koululla, joten yhteiskoulun juhlasalista tuli Kouvolan ainoa ”kirkko”.[10]

Vuorelan ”seurakunnaksi” määrättiin Kouvola, jossa hän asuikin. Järjestelyllä pohjustettiin Kouvolan seurakunnan muodostamista, mikä oli vankasti vireillä – yhtä jalkaa Kouvolan kauppalan perustamisen kanssa. Asioita hoitamaan perustettiin myös epävirallinen kirkkoneuvosto, joka muodostettiin siten, että vuonna 1915 perustetun Kouvolan Luterilaisen Rukoushuoneyhdistyksen johtokunta määrättiin kirkkoneuvostoksi siihen asti, kun varsinainen kirkkoneuvosto saadaan valituksi.

Vuorelan lukkariksi lupautui opettaja Vilho Oksa, joka valittu Kettusen jälkeen Aseman koulun johtajaopettajaksi. Silloin tällöin virsiä säesti myös yhteiskoulun biologian ja maantiedon opettaja Impi Siukonen, joka oli toiminut myös Kallialan ”lukkarina”. Siukonen oli kuuluisaa lukkarisukua. Hänen isänsä Herman Siukonen oli pitkäaikainen Valkealan seurakunnan lukkari. Samoin hänen veljensä Armas Siukonen, joka isänsä jälkiä seuraten johti vuodesta 1921 alkaen Valkealan musiikkielämää 48 vuotta.

Kouvolan ensimmäinen oma pappi

[8] Talvi, Veikko, Kouvolan historia II, s. 213-214
[9] Talvi, Kouvolan historia II, s. 358
[10] Kouvolan Sanomat 13.9.1918

Vilho Vuorela oli Kouvolan ensimmäinen oma pappi – jos ja kun rautatiensaarnaaja Richteriä ei lasketa. Kouvola ei ollut helpoimpia paikkakuntia nuorelle papille. Melkein käsin kosketeltava oli sisällissodan jälkeinen viha ja katkeruus, sillä Kouvolassa ja Kuusankoskella niin punainen kuin valkoinen terrori olivat näyttäneet kauheimmat kasvonsa. Punaiset ampuivat sodan aikana Kouvolassa ja Korian sillalla 125 valkoista ja valkoiset sodan jälkeen 377 punaista Kuusankoskella ja Kouvolassa. Punaisten Kouvolassa käyttämä teloituspaikka oli nykyisen Käpylän kirkon vieressä olleen ladon nurkalla. Se oli Tommolan talon maalla, jonka vuoksi paikkaa alettiin sodan jälkeen sanoa ”Tommolan veripelloksi”.

Kuusankoskella pastori Sigfrid Sirenius sai aikaan sen, että punaiset vainajat siirrettiin jo kesällä 1918 siunattuun maahan. Kouvolassa kesti neljä vuotta, ennen kuin viha hellitti sen verran, että heidät siirrettiin kasarmien takana olleista suohaudoista kirkkomaan puolelle – siunaamatta heitä vielä silloinkaan. Vasta tummaa sadetta tihkuvana perjantaiaamuna 15. huhtikuuta 2005 Kouvolan kirkkoherra Keijo Gärdströmin aloitteesta järjestetyssä tilaisuudessa toteutui se, jonka olisi pitänyt toteutua jo veljessodan myrskyjenkin keskellä tai ainakin paljon nopeammin niiden jälkeen. Piispa Voitto Huotarin kautta kirkko saattoi loppuun viimeisen palveluksensa punaisten muistomerkin alla lepääville vainajille, jotka se pyhässä kasteessa oli lapsikseen ottanut. Myös kaikki punaiset olivat nimittäin kirkon jäseniä siitä yksinkertaisesta syystä, että kirkosta eroaminen ei ollut edes mahdollista. ”Katkeruus vaurioittaa kantajaansa, tekee oman elämän raskaaksi, saattaa sen jopa tuhota. Sovinto, anteeksi antaminen, puolestaan on parantava voima”, sanoi piispa Voitto Huotari Kouvolan vanhalla hautausmaalla pidetyssä sovinnonjuhlassa.

Oma lukunsa Kouvolassa olivat lahkot, joille etäisyys Valkealan kirkosta oli vuosien saatossa antanut tilaa. ”Kouvola on uskonnollisessa suhteessa aivan rikki. Voi huoleti sanoa, että on tuskin toista paikkakuntaa maassamme, jossa uskonnollisten käsitysten kirjavuus olisi niin moninainen kuin se on täällä Kouvolassa”, kuvailtiin Kouvolan Sanomissa tammikuussa 1919, ilmeisesti pastori Vuorelan suulla. Samassa jutussa kerrottiin Kouvolan Naisyhdistyksen tekemästä aloitteesta, jolla käynnistettiin rahankeräys alttari- ym. liinojen saamiseksi venäläisten rakentamaan varuskuntakirkkoon, jota parhaillaan valmisteltiin luterilaiseen käyttöön. ”Hanke ansaitsee erikoista huomiota, sillä kirkolla, jonka pian saamme, tulee olemaan Kouvolan henkisen elämän kehitykselle hyvin tärkeä sija. Jokainen voi osallistua keräykseen. Pastori Vuorelan luona otetaan kiitollisuudella vastaan jokainen anti, pieninkin, joka tarkoitusta varten sinne tuodaan”, kertoi lehti.[11]

Pastori Vuorela valloitti kouvolalaisten sydämet. Hänen syvällinen, lähimmäisenrakkauteen vetoava julistuksena pani ihmiset ajattelemaan. Jo syksyllä 1918 yhteiskoulun juhlasali oli alkanut täyttyä kuulijoista ja keväällä 1919 tapahtuneen kirkon käyttöönoton jälkeen jumalanpalveluksiin piti lähteä ajoissa, jos halusi päästä istumaan. Viikollakin kirkkoon kokoonnuttiin Vuorelan pitämiin hartaustilaisuuksiin. Nuorten, varsinkin Vuorelan omien oppilaiden keskuudessa levisi herätys ja useita heistä antautui pappisuralle. Kirkko osoittautui pian niin ahtaaksi, että sitä päätettiin laajentaa. Vuonna 1922 siitä poistettiin eteisen seinä, millä saatiin lisää istumatilaa 80 ihmiselle. Laajennuksen jälkeen kirkkoon sopi istumaan kaikkiaan 430 sanankuulijaa.[12]

[11] Kouvolan Sanomat 4/17.1.1919
[12] Talvi, Kouvolan historia II, s. 444

Vilho Vuorela oli Kouvolan taajaväkisen yhdyskunnan ”epävirallinen kirkkoherra” syksystä 1918 syksyyn 1921 asti. Kaikki pitivät selvänä, että hänestä tulee myös Kouvolan ensimmäinen virallinen kirkkoherra, mutta Vuorelalla oli toisenlaiset suunnitelmat. Suuri oli pettymys, kun yllättäen tuli tieto, että hänet oli valittu joulukuun 1. päivästä 1921 alkaen Kalvolan seurakunnan kirkkoherraksi.

Hampaankoloon häntä kohtaan ei kuitenkaan jäänyt mitään. Kun Kouvolan seurakuntatalo Beteliä vihittiin kesällä 1926, hänet pyydettiin juhlajumalanpalveluksen saarnan pitäjäksi ja avajaisjuhlan puhujaksi. Kirkko pullisteli niin kuin ennenkin hänen saarnatessaan. Samoin Betel, jossa pidettyyn juhlaan saapui väkeä niin paljon, että vain pieni osa mahtui sisään. Oli pidettävä kaksi juhlaa – toinen sisällä ja toinen pihalla.

Vt.-vetoinen alku

Vuorelan paikalle ”Kouvolan papiksi” määrättiin 24-vuotias pastori Armas Aarnio. Vuorelan tapaan hän oli Valkealan kirkkoherran apulainen – hieman erikoisesti, sillä määräys alkoi 1. tammikuuta 1922 lukien, jolloin Kouvolasta tuli itsenäinen seurakunta.[13] Aarniota tituleerattiin alusta asti vt. kirkkoherraksi ja siinä asemassa olikin, mutta tarkasti ottaen tuomiokapituli määräsi pastori Armas Aarnion Kouvolan seurakunnan vt. kirkkoherraksi vasta 1. toukokuuta 1922 alkaen.[14] Siihen asti hän oli virkamääräykseltään Valkealan kirkkoherran apulainen.

Kouvolan seurakunnan vakituisen kirkkoherran vaali oli sunnuntaina 26. marraskuuta 1922. Virkaan valittiin Suomen Nuorten Kristillisen Liiton pääsihteeri, pastori Lauri Rikala, joka oli siis Kouvolan seurakunnan ensimmäinen vakinainen kirkkoherra ja sen perustan varsinainen luoja. Edellisestä työstä irtautumisen vuoksi hän alkoi hoitaa virkaansa vasta 1. elokuuta 1923 lukien, joten Aarnion rupeama vt. kirkkoherrana jatkui sinne asti. Myös hänestä Kouvola olisi epäilemättä saanut hyvän kirkkoherran. Aarnio teki hienon elämäntyön kirkon palveluksessa ja jäi eläkkeelle Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan pitkäaikaisena tuomiorovastina. Ilmeisesti nuoren ikänsä vuoksi häntä ei Kouvolan ensimmäisen kirkkoherran vaalissa asetettu edes ehdolle.

Oskari Ahti

Kouvolan seurakunnan perustamisesta ja alkuaikojen toiminnasta puhuttaessa esiin nousee monia nimiä, joista muutamia on edellä mainittukin. Tämä esitys ei kuitenkaan pyri kokoamaan kaikkia merkittäviä nimiä, mutta yksi on sellainen, että olisi häpeällistä jättää se mainitsematta, sillä pankinjohtaja Oskari Ahdin osuus ja merkitys oli aivan oleellinen luotaessa pohjaa niin Kouvolan seurakunnan kuin kauppalan perustamiselle. Ne liittyivät yhteen sikäli, että kauppalan perustaminen ei ollut mahdollista ilman seurakunnan perustamista. Vaikka Ahdin tähtäin oli kirkkaasti itsenäisen kauppalan perustamisessa, ei hänen työnsä seurakuntasektorilla ollut vain laskelmointia sen edistämiseksi. Hengellisyys ja työskentely seurakunnassa oli ollut korkealla Ahdin arvomaailmassa jo ennen hänen Kouvolaan tuloaankin. Usko ei myöskään ollut ilman tekoja. Ines ja Oskari Ahti olivat isolla henkilökohtaisella panoksella järjestämässä Kouvolassa orpolasten

[13] Kouvolan Sanomat 15.12.1921
[14] Kouvolan Sanomat 20.5.1922

huoltokotia, hädänalaisten perheitten auttamistoimintaa, kouluruokailua, sotilaskotia – puhumattakaan, että yksittäisten avunpyytäjien ei tarvinnut turhaan kääntyä Ahtien puoleen.

Oskari Ahti on ainoa fyysinen henkilö, jolle on omistettu oma kivipaasi Kouvolan keskustassa olevassa Tosivaikuttajat-muistomerkissä. Toinen muistomerkki hänestä on Kouvolan vanhalla hautausmaalla, jossa tämä Kouvolan ”suurmies” lepää ikiuntaan sankarihautojen vieressä olevassa haudassaan – tosin varsin unohdettuna, mitä tulee vaikkapa hänen haudalleen asetettuihin kynttilöihin päivinä, jolloin koko muu hautausmaa loistaa kynttilämerenä. Satunnaisen haudalla kävijän mietteitä herättää haudan suuri koko, sillä siinä lepäävät vain Ahti ja hänen kaksi poikaansa. Valtaosiltaan tyhjäksi jäänyt suuri sukuhauta kertoo surullista tarinaansa siitä, kuinka elämä ei aina kulje niin kuin ihminen sen suunnittelee. Ines Ahti ja lapset muuttivat pois Kouvolasta Oskarin varsin ennenaikaisen kuoleman jälkeen. Puuttuvilla kynttilöilläkin on sanomansa: ”Kun tuuli käy hänen ylitseen, ei häntä enää ole, eikä hänen asuinsijansa häntä enää tunne.” Vai tuntisiko sittenkin? Oskari Ahti kyllä kynttilänsä ansaitsisi.

Hautausmaa ja sen ensimmäinen haudankaivaja

Seurakunnan peruselementteihin kirkon ja pappilan lisäksi kuului hautausmaa, jota varten ostettiin kevättalvella 1919 talollinen Anton Lassilta maa-alue, joka nykyisin tunnetaan Kouvolan vanhana hautausmaana. Lassi oli käyttänyt aluetta karjansa laiduntamiseen, minkä vuoksi hautausmaa sai kansan suussa nimen ”Lassin haka”. Sen sijainti oli sikäli erikoinen, että se ei kuulunut Kouvolaan – se kuului Ruotsulan kylään, joka oli Kuusankosken puolella. Hautausmaa ei ollut edes samassa läänissä kuin Kouvola, sillä Kuusankoski kuului Uudenmaan lääniin. Läänien raja oli kulkenut vanhastaan Kymijoessa, mutta kun Kuusankoski itsenäistyi, rajaan tehtiin koukkaus niin, että se kulki hautausmaan ja kasarmialueen välistä.

Hautuumaan kulmalla asunut hevosmies Lauri P. pestattiin Kouvolan seurakunnan ensimmäiseksi haudankaivajaksi. Liian myöhään seurakunnan isät huomasivat, että se oli vikatikki, sillä pian heidän korviinsa alkoi kantautua ikäviä huhuja haudankaivajan harjoittamasta pirtukaupasta. Kieltolaki astui voimaan 1. kesäkuuta 1919 eli lähes samaan aikaan, kun ensimmäiset vainajat siunattiin 23. kesäkuuta 1919 Kouvolan hautausmaahan. He olivat neljä Aunuksen retkellä kaatunutta poikaa. Huhuille ei kuitenkaan saatu näyttöä, joten Lauri P. jatkoi hautojen kaivamista kirkkoneuvoston huokaillessa ja kurtistellessa kulmiaan.

Elokuussa 1923 poliisit löysivät P:n asunnosta pirtukätkön. Ensijärkytyksestä toivuttuaan kirkkoneuvoston jäsenet ilahtuivat, sillä nyt oli peruste päästä maineen likaajasta eroon. P:stä tuli ex-haudankaivaja, mutta ilo mainehaitan häviämisestä oli ennenaikainen. P:stä kasvoi yksi Kouvolan ”isoista” kieltolakiajan pirtuisännistä ja hänen nimensä komeili tämän tästä käräjäuutisten yhteydessä. Vuosikausia hänen ammatikseen muistettiin mainita ”seurakunnan entinen haudankaivaja”.

To**isen tontille** ei saa rakentaa

Kouvolan Luterilainen Rukoushuoneyhdistys osti syksyllä 1915 tilanomistaja Jaakko Staufferilta yhteiskoulun vierestä tontin rukoushuonetta varten.[15] Paikka oli sama, jossa tätä kirjoitettaessa on laajenemassa Kuntotalon kylkeen Kouvolan teatteri. Epävakaat ajat lykkäsivät rukoushuoneen rakentamista, joka jäi vuosiksi jäihin. Sisällissodan jälkeen sitä yritettiin pari kertaa käynnistää, mutta huonoin tuloksin. Lopulta lisätilatarpeet järjestyivät muulla tavalla ja rukoushuoneen rakentamisajatuksesta luovuttiin.

Tontti jäi vuosikymmeniksi tyhjilleen, ja ajan myötä sen omistaja häipyi unohduksiin. Helmikuussa 1951 Kouvolan kauppala luovutti sen kuin omanaan Sivistys- ja Urheilutalosäätiölle Kuntotalon rakentamista varten. Vasta kun rakennustyöt alkoivat, havahtui tunnettu kotiseutumies Kalle Pukkila ja soitti kauppalanjohtaja Erkki Tuulelle. ”Säätiölle osoitetun tontin omistaa Kouvolan rukoushuoneyhdistys. Tiedät varmaan, ettei toisen tontille saa rakentaa”, sanoi Pukkila. ”Ai samperi”, pelästyi Tuuli ja ryhtyi selvittämään asiaa. Selvisihän se, ja kauppa syntyi. Rukoushuoneyhdistyksen yllättäen saama huomattava rahasumma tuli hyvään tarpeeseen. Yhdistys lahjoitti sen Käpylän kirkon urkujen hankintaan.

Valmistava rippikoulu

Kouvolan seurakunnassa oli 1920-luvun puolivälissä yli 4 000 jäsentä ja kova pula toimitiloista muun muassa myttyyn menneitten rukoushuonehankkeiden vuoksi. ”Ennen kaikkea seurakunnan nuoriin kohdistunut työ on kärsinyt suuresti toimipaikan s. o. seurakuntatalon puutteesta”, raportoi kirkkoherra Lauri Rikala Kouvolan Sanomissa tammikuussa 1926. ”Pyhäkoulua on täytynyt pitää kulkutautisairaalassa ja kirkossa, missä luokkia, joita kuitenkin on neljä, ei voi erottaa toisistaan. Kaiku ym. seikat tekevät opetuksen siellä erittäin hankalaksi”, valitti Rikala.

Hän totesi myös rippikoulun pitämisen olevan tilojen suhteen tuuliajolla. ”Varsinkin, kun huono-oppisia on niin paljon, että heitä varten on alettava pitää valmistavaa rippikoulua heti, kun lukkarin virka saadaan vakinaistettua”, kirjoitti Rikala. Lukkarin viran vakinaistamisen saamisella loppuun hän viittasi kärhämään, joka oli syntynyt, kun virkaa vuosikausia sivutoimisena hoitanutta Vilho Oksaa yritettiin estää osallistumasta vakinaisen lukkarin vaaliin keinotekoiseen muotovirheeseen vedoten. Hänen kelvollisuudestaan olla ehdokkaana oli valitettu tuomiokapituliin ja lopulta valtioneuvostoon asti. Valittajat saivat näpeilleen. Asiaa ei otettu edes tutkittavaksi. Oksa sai olla ehdolla ja hänet myös suurella äänienemmistöllä valittiin. Samalla Rikalan mainitsema valmistava rippikoulu sai koulutuksen saaneen opettajan.

Kulkutautisairaalasta seurakuntatalo

Rikalan mainitsema kulkutautisairaala oli Valkealan, Kouvolan ja Kuusankosken yhteinen kulkutautisairaala, joka sijaitsi nykyisen seurakuntakeskuksen vieressä olevalla parkkipaikalla. Se rakennettiin vuonna 1909, mutta jäi tyhjilleen Kouvolan ja Kuusankosken itsenäistyessä, sillä mikään kunnista ei halunnut ottaa sitä kontolleen. Murheenkryyniksi muuttunut kulkutautisairaala osoittautui kuin Herran lahjaksi Kouvolan seurakunnalle, joka kipuili tilaongelmiensa kanssa. Se osti

[15] Kouvolan Sanomat 23.11.1915

rakennuksen keväällä 1926 ja saneerasi siitä itselleen seurakuntatalon. Rikalan kirjoituksesta voi päätellä, että jo ennen sen ostamista seurakunta vuokrasi siitä tiloja ainakin jossakin määrin.

Seurakuntatalo sai nimen ”Betel”. Sinne sijoitettiin myös kirkkoherranvirasto, joka siihen asti oli ollut kirkkoherran asunnoksi hankitun pappilan yhteydessä. Pappila oli venäläisen upseerin rakennuttama talo, joka oli nykyisen Vaakuna-hotellin kohdalla. Betel palveli tehtävässään yli 40 vuotta eli nykyisen seurakuntakeskuksen valmistumiseen asti (1967). Siellä on moni kouvolalainen, tämän kirjoittaja mukaan lukien, myös rippikoulunsa käynyt. Kuin koulussa ikään istuttiin kiltisti – tai vähemmän kiltisti – seurakuntasalin kovilla penkeillä iltaisin pidetyillä oppitunneilla. Seurakunnalla oli jo siihen aikaan kesäpaikat Märkjärven ja Lappalan rannoilla, mutta rippikoululeirit tekivät silloin vasta tuloaan.

Selvä rikollistyyppi

Kouvolaa kuohutti syksyllä 1933 kirkkoon tehty murto, jossa rosvot saivat saaliikseen arvokkaita alttarivaatteita ja viinitynnyrin. Tynnyri löytyi tyhjänä Marjoniemen metsiköstä, mutta alttarivaatteet olivat lähteneet vorojen matkaan. Poliisin epäilykset kohdistuivat heti mieheen, joka vähää aikaisemmin oli murtautunut Kouvolan pappilaan. Tämä kiisti kuitenkin jyrkästi syyllisyytensä, ja kun todisteita ei löydetty, oli syytteestä luovuttava.

Kärsiessään vankilassa pappilamurrosta ja muista rötöksistään saamiaan tuomioita mies tuli uskoon ja kirjoitti kirjeen, jossa hän tunnusti kirkkoon tekemänsä murron. Hän kertoi samalla, että oli kätkenyt alttarivaatteet Savon radan varressa olevaan metsään ja tarjoutui näyttämään niiden kätköpaikan. Kouvolan Sanomat suhtautui kriittisesti miehen uskoontuloon. ”Hän pyrkii vain pääsemään matkoille sellinsä yksinäisyydestä. Mies on selvä rikollistyyppi; lyhyt, lihava ja kulmikas kasvonpiirteiltään”, lehti perusteli näkemystään.

Vanki tuotiin Kouvolaan ja alttarivaatteet löytyivät. Tunnustus ja löydetyt alttarivaatteet hellyttivät tuomarin niin, että mies sai murrosta ja kirkon häpäisystä ”vain” kaksi vuotta lisää lusittavaa. Hän paljasti myös mukana olleen kaverinsa nimen, mutta tämä ei tunnustanut mitään. Uskoon tulleen todistus kuitenkin riitti, ja tuomari mätkäisi rikostoverille kolmen vuoden kuritushuonetuomion. Sen päälle tämä joutui olemaan viisi vuotta kansalaisluottamusta vailla, mikä tuohon aikaan seurasi aina kylkiäisenä vakavampien rikosten tuomioita.

Pommi pehmitti kirkkoherran

Kouvolaa pommitettiin talvisodassa ensimmäisen kerran 1. joulukuuta 1939, mutta sen jälkeen kauppala sai olla rauhassa jouluun asti. Syynä olivat huonot lentosäät, mutta myös se, että venäläiset uskoivat sodan päättyvän nopeasti, eikä ratoja kannattanut rikkoa, koska niitä pian tarvittaisiin omiin sotilaskuljetuksiin. Vuodenvaihteen jälkeen vihollisen ilmaliikenne lisääntyi niin uhkaavasti, että väestönsuojelulautakunta määräsi kaupat ja virastot pidettäviksi kiinni klo 10 - 15 välisenä aikana. Kirkkoherra Sem Wahl ei ottanut määräystä kuuleviin korviin. Kirkkoherranvirasto avautui edelleen klo 10, niin kuin se oli aina avautunut.

Väestönsuojelulautakuntaa johti kauppalanjohtaja Aarne Helle, joten pelissä taisi olla ripaus maallisen ja hengellisen esivallan kädenvääntöä. Tammikuun 18. päivänä kirkkoherranviraston aukioloajaksi kuitenkin muutettiin klo 9-10. Kirkkoherran niskan taivutti edellisenä päivänä ollut raju pommitus, joka teki kovaa tuhoa myös kauppalan keskustassa. Pommit eivät vielä sillä kertaa yltäneet seurakuntatalolle asti, mutta myöhemmin niitä putosi aivan sen nurkillekin. Itse rakennus säilyi läpi sodan lähes vaurioitta, mutta sen ulkohuussi hajosi täysosumasta tuhannen päreiksi.

Korkeimman kädessä

Pommituksista huolimatta jumalanpalvelus pidettiin Kouvolassa joka pyhä niin talvisodan kuin jatkosodankin aikana. Ainoa poikkeus oli 10. maaliskuuta 1940, jolloin jumalanpalvelus pidettiin Saarennon kylässä maanviljelijä Taavi Mikkolan talossa, jonne myös Kouvolan kirkkoherranvirasto oli evakuoitu. Osa jumalanpalveluksista pidettiin jatkosodan aikana seurakuntatalossa. Vuonna 1943 näin tehtiin läpi talven. Syynä oli lämmitys ja puupula.[16]

Jumalanpalvelus jäi kuitenkin talvisodan aikana kolme kertaa pitämättä siksi, että ketään ei tullut kirkkoon. Näin kävi sunnuntaina 3. joulukuuta 1939 ja itsenäisyyspäivänä 6. joulukuuta 1939, jolloin ihmiset ensijärkytyksen ja epätietoisuuden vallassa pysyttelivät kotona. Kolmannen kerran kirkko pysyi tyhjänä 3. maaliskuuta 1940, Silloin alkoi viimeinen hurja pommitusjakso – ”Kouvolan keskustan täyssaneeraus”, kuten joku on kuvaillut tuota infernaalista sunnuntaipäivää.

Sen verran pommitukset muuttivat käytäntöä, että helmikuussa 1940 jumalanpalveluksien alkamisaika siirrettiin iltakuuteen. Vaaratonta se ei ollut silloinkaan, sillä vihollinen pommitti myös pimeässä. Sunnuntaina 18. helmikuuta pommitus alkoi saarnan aikana. Räjähdyksien äänien lähestyessä kirkkoa seurakuntalaiset alkoivat liikehtiä levottomasti, mutta kirkkoherra Wahl jatkoi tyynesti saarnaansa. Hän luotti korkeamman käden suojaan. Varmaan hän myös ymmärsi, että Kirkonmäellä ei ollut myöskään parempaa fyysistä suojapaikkaa kuin kirkko – väestösuojaa ei lähiympäristössä ollut.

Sota-**ajan pappeutta**

Talvisodan aikana kirkkoherra Sem Wahl toimi myös Kymenlaakson suojeluskuntapiirin sotilaspappina ja hänen tehtäviinsä kuului myös suruviestien vienti. Tämän vuoksi kirkkoherra Wahlin näkyminen liikekannalla herätti pelonsekaisia ajatuksia kodeissa, joiden isä tai poika oli rintamalla. Wahlin tapana oli liikkua potkukelkalla, joten sydän pamppaillen seurattiin verhojen välistä, kenen portista kelkka kääntyy.

Jatkosodan aikana suojeluskuntapiirin sotilaspappina toimi kirkkoherran apulainen, pastori Ilmari Anttila. Hän taisteli talvisodassa rintamalla komppanianpäällikkönä, mutta haavoittui vaikeasti tammikuussa 1940, ja palveli vammojensa vuoksi jatkosodassa kotirintamalla. Siunatessaan sunnuntaina 16. heinäkuuta 1944 Iitissä 11 sankarivainajaa, jotka laskettiin yhtä aikaa haudan lepoon, Anttila menehtyi aseveljiensä avonaisten hautojen äärelle. Raskas tilaisuus oli liikaa sotavammojen vaurioittamalle sydämelle. Pastori Anttila on haudattu Kouvolan sankarihautaan.

[16] Kouvolan seurakunta 50 v., s. 23

Kouvolassa toimineiden pappien joukossa on myös toinen sankarivainaja. Hän on pastori Erkki Pitkänen, joka oli talvella 1940 Kouvolassa kolmen kuukauden ajan vt. apulaispappina.[17] Hän kaatui 31.8.1941 palvellessaan sotilaspappina Taipaleen Metsäpirtissä.

Utin räjähdyksen sankarivainajat

Kouvolan vanhalla hautausmaalla, lähellä kasarmialueen puoleista aitaa on hautapaasi, jonka alla lepää yksitoista ennen sotia Kouvolan varuskunnan joukkoyksikkönä olleessa Keski-Suomen Rykmentissä palveluksensa aikana kuollutta nuorta varusmiestä. Heidän viimeinen leposijansa Kouvolassa, kaukana kotoa kertoo karua kieltänsä olosuhteista, joissa ennen talvisotaa suuressa osassa Suomea elettiin ja lähdettiin palvelemaan Suomen raskaassa, kuten varusmiespalvelusta tuolloin kutsuttiin.

Varusmiespoikien hautapaaden lähellä on toinen paasi, jossa myös on yksitoista nimeä – nuorin 23-vuotias, vanhin 44-vuotias – kuolinpaikka kaikilla Utti, kuolinpäivä 14. helmikuuta 1945. Utin asemalla tapahtui tuona järkyttävänä päivänä valtava räjähdys, joka riisti isän yhdeksältä lapselta ja teki kahdeksasta äidistä lesken – kolme uhreista oli poikamiehiä – ja järkytti perin juurin koko jo rauhanomaisiin oloihin hiljalleen uskomaan alkanutta Kouvolaa. Räjähdys liittyi sotaan sikäli, että asemalla räjähti osa kesällä -44 Utin kentältä operoineen lento-osasto Kuhlmeyn pommeista, joita oltiin siirtämässä sieltä pois.

Utin räjähdyksen uhrit voidaan rinnastaa sankarivainajiin. Heidän hautapaatensa on yhtä pysäyttävä osoitus elämää ja kuolemaa yhdistävän langan ohuudesta, kuin olivat hiljaiset lausahdukset rintamalla kotoa tulleiden kirjeiden saajien nimiä huutavalle: ”Ei ole enää, kaatui eilen.” Sitäkin pysäyttävämmäksi heidän tempaamisensa pois elämästä tekee se, että kaikki olivat sodasta palanneita rintamamiehiä. He olivat selviytyneet vuosia kestäneessä alituisessa kuolemanvaarassa, kokeneet viimeisten hetkien hurjan tykkitulen ja vedet silmiin pusertavan helpotuksen hiljaisuuden langetessa rintaman ylle ja ymmärtäessään sodan päättyneen – ja olevansa elossa. Olivat kokeneet kotiin tulon riemun, käyneet elämän syrjään kiinni, pulan ja puutteen keskellä, mutta myös rakkaittensa keskellä itsenäisessä maassa, jonka puolesta olivat olleet valmiit henkensä antamaan. Ja lopulta antoivatkin – ”sodan jälkitoimissa”, lukee paadessa. Tutkimattomia ovat Herramme tiet. Tuo hautapaasi on myös pysäyttävä muistutus meille tänä päivänä siitä, että jokainen hyvästijättö voi olla viimeinen.

Armo pysyy

Kanttori-urkuri Vilho Oksa jäi virastaan eläkkeelle vuonna 1956, mutta hoiti sitä sen jälkeen viransijaisena kesäkuuhun 1957. Oksa aloitti uransa Kouvolan ”epävirallisen” seurakunnan kanttorina syksyllä 1918, joten kaikkiaan hänelle kertyi 39 palvelusvuotta. Samaan määrään ylsi kanttori-urkuri Pekka Ainali, joka palveli seurakuntaa ja seurakuntalaisia vuosina 1977-2016.

Oksa oli monin tavoin mukana seurakunnan musiikkielämässä myös eläkkeelle jäämisensä jälkeen. Maaliskuun lopulla 1965 hän soitti silloiselle kirkkokuoron laulunjohtajalle, kanttori Leo Siukolalle ja

[17] Kouvolan seurakunta 50 v., s. 23

pyysi tätä käymään luonaan ”neuvottelemassa niistä viimeisistä lauluista”, kuten Oksa asian ilmaisi. Siukolan tultua hän pyysi, että kirkkokuoro harjoittelisi hänen säveltämänsä suruantifonin ”Armo pysyy”. Siitä puuttui tosin vielä soolo-osa, jonka Oksa pyysi hakemaan viikon kuluttua.

Kun Siukola tasan viikon kuluttua meni noutamaan puuttuvia nuotteja, hän sai kuulla, että Oksa oli edellisenä iltana kuollut. Työpöydällä oli antifoni soolo-osineen ja sen päällä Oksan itsensä laatima hartaustilaisuuden ohjelma. Kirkkokuoro saatteli arvostetun johtajansa viimeiselle matkalleen esittämällä siunaustilaisuudessa hänen kuin itselleen säveltämänsä ”Armo pysyy”. ”Uskollinen palvelija tiesi päiviensä määrän”, totesi tästä ihmeellisestä tapauksesta kertonut kanttori-urkuri Jouko Koskela.[18]

Pidetty kirkkoherra

Apulaisena Kouvolan seurakunnassa vappuna 1946 aloittanut Pentti Heikkilä hankki rauhallisella ja luontevalla olemuksellaan seurakuntalaisilta niin suuren arvostuksen ja luottamuksen, että hänen valintaansa kirkkoherraksi Sem Wahlin jälkeen pidettiin itsestään selvyytenä. Omakohtaisesti muistan, kuinka Heikkilä aivan poikkeuksellisella tavalla nautti arvostusta myös omien vanhempieni taholta. Asian tullessa ajankohtaiseksi vuonna 1961 Heikkilä ei kuitenkaan yltänyt tuomiokapitulin mielestä varsinaisille vaalisijoille, mutta hän sai olla ehdokkaana ylimääräisellä sijalla. Vaalin tulos puhui selvää kieltään. Mukana olleista 3 501 äänestäjästä 3 257 antoi äänensä Heikkilälle. Tulos on omassa sarjassaan tänäkin päivänä.

Sem Wahl oli viimeinen kirkkoherra, joka asui pappilassa. Heikkilä sai kappalaisena ollessaan asunnon vuonna 1952 valmistuneen Käpylän kirkon siivestä ja hän jäi sinne asumaan myös tultuaan valituksi kirkkoherraksi. Heikkilän jälkeen kirkkoherraksi 1980 valittu Pertti Mäkeläinen ja hänen jälkeensä 1981 valittu Mikko Reijonen asuivat uuden seurakuntakeskuksen yhteyteen rakennetussa asunnossa.

Heikkilän aikaa kirkkoherrana voi sanoa rakentamisen ajaksi. Kouvolassa elettiin 1960-1970-luvuilla voimakasta kasvun ja kehittämisen aikaa ja myös seurakunnan tiloja uudistettiin ja rakennettiin lisää. Suurimpia uudisrakennuksia olivat seurakuntakeskus (1967) ja Keskuskirkko (1978). Heikkilä jäi lääninrovastina eläkkeelle vuonna 1980. Montaa vuotta hän ei ennättänyt eläkepäivistään nauttia, sillä joulun jälkeen 1985 kouvolalaiset tavoitti järkyttävä tieto. Rakastettu ex-kirkkoherra oli kaupungilla asioidessaan liukastunut ja lyönyt kaatuessaan päänsä niin pahoin, että menehtyi. Heikkilä palveli Kouvolan seurakuntaa 35 vuotta, mikä on pisin aika papeista. Hänen vanavedessään aikalaisista tulevat pastorit Hannu Purhonen 34 vuotta ja Rafael Repo 32 vuotta. Teologeista pisimpään, 40 vuotta, Kouvolan seurakuntaa on palvellut Arja Koskinen, lehtorina vuodesta 1968 ja kappalaisena 1989 - 2004.

Kaksi Reijosta

Kouvolan seurakunnan kirkkoherrana on ollut kaksi Reijosta. Ensimmäinen oli Ilmari Reijonen, joka nimitettiin vt. kirkkoherraksi, kun Lauri Rikala kuoli yllättäen 5. lokakuuta 1936 vaikean sairauden

[18] Kouvolan seurakunta 50 v, s. 109-110

murtamana vain 51-vuotiaana. Ilmari Reijonen oli vt-kirkkoherra toukokuuhun 1938 asti, jolloin vakituiseksi kirkkoherraksi valittiin Sem Wahl. Reijonen siirtyi Pyhtään kirkkoherraksi.

Toinen Reijonen oli Mikko Reijonen, joka valittiin kirkkoherraksi Pertti Mäkeläisen jälkeen vuonna 1981. Mäkeläinen johti Heikkilän jälkeen seurakuntaa vain runsaan vuoden mittaisen rupeaman ja siirtyi kesällä 1981 kirkkohallituksen kansliapäälliköksi. Samasta sukunimestä ja sopivasta ikäerosta huolimatta Ilmari ja Mikko Reijonen eivät kuitenkaan ole isä ja poika.

Mikko Reijonen muutti eläkepäivinään Lahteen, jossa hän kuoli 5. toukokuuta 2020. Hänen viimeinen leposijansa on Kouvolan vanhalla hautausmaalla kappelista suoraan pohjoiseen olevan hautakäytävän varressa, jonka hautakivet kirjaimellisesti huokuvat Kouvolan seurakunnan historiaa. Siinä lepäävät kaikki edesmenneet Kouvolan vakituiset kirkkoherrat ja monet muut seurakunnan palveluksessa elämäntyönsä tehneet.